

Изази сваке
недеље.

Претплата се
шаље напред
уредништву
и без новаца
се лист ни-
коме слати
неће.

ПРАВИТНИК

ЛИСТ ЗА НАУКУ И КЊИЖЕВНОСТ ДУХОВНОГ САДРЖАЛА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ СВЕШТ. И ПРОФ. НИКОЛА ПОПОВИЋ.

За све српске
крајеве стаје
на годину 60
гр. или 6 фор.
на по год. 30.
гр. или 3 фор.
на три мес. 15
гр. или 1 фор.
и 50 нов.
Неплаћена
писма од не-
редовних до-
писника не-
примају се.

Премудростъ честиѣйша каменей многоцѣннихъ. (Прпт. Солом. III.)

Велико добро чине песници роду своме, кад буде и распаљују у њему свете осећаје према домовини, кад га покрећу живо нацртаним сликама јунака и мученика народњих на врла и родољубива дела, кад стварају челичне характере и развијају врлине људске.

Али песништво има посла готово само са срцем људским. Распаљујући у срцу љубав и склоности к свему племенитом и узвишеном баш и прави песник тек је произвео у човеку добру вољу само. Но зар нема случајева, кад би човек и душом и срцем хтео нешто, али не уме, не зна? Ко ће му у овоме помоћи? — Знање, наука.

Има случајева у историји света, да је и дивљачки који народ, задахнут ратоборношћу и напојен славом завојевачком, прегазно друге народе, опустошио им земље, разорио градове, опљачкао имање, отео насилнички Богом дану слободу. Али колико траје таква насилничка влада завојевачког и дивљег народа и њихових солдачких и глупих деспота? Куд је царство Џингисханово и Тимурово? Какви су потомци Османови, Бајазитови и Солиманови? Да ли и данас дрхће Јевропа од њих или они живе из милости и интереса

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

просвећених држава? А Рим? Није ли ова варош господарила целим онда познатим светом? Па где су данас ти славни Римљани? Куд се дедоше разоритељи Картагене, у шта се стопише највећи пљачкаши и отимачи народњег имања и слободе?

А да ли су изумрли стари Јелици, ови учитељи рода људскога? А не, ено их где и данас живе. Они су и онда, кад су били покорени, покорили науком дивљег овеојача свог, што је морао да призна и сам један Римљанин. Кад су били покорени наново другим завојевачким народом, косовским злотвором нашим, бегунци из покорене Јелаве просветише Јевропу, те стаде на пут тој страшној олуји, која је грозила целом хришћанском свету. Тај је хришћански свет у лицу три државе помогао потомцима својих учитеља, те се један бар део потомака старих Јелина ослободио од непријатеља хришћанске просвете. И ено Грци данас имају државу споља сасвим самосталну и унутра потпуно слободну. А други малени део тога народа, сећајући се својих славних предака и њихових заслуга за род људски на пољу науке, ево има две године, како се бори противу народа, у коме влада мрак и незнање.

Признато је, да је историја учитељка рода људскога, па шта нам она говори овим неколиким само примерима својим? Казује нам јасно ове необориве истине: да народ, који пригрли знање и науку, има изгледа ако не на вечито трајање а оно несумљиво на дуги век свој; да је развијена свест истином и науком јача на послетку од сваке телесне снаге; да у народу, у коме нема умне снаге, пропада нагло и највећа телесна снага његова; да онде, где је почео владати необуздани тиранизам, као у Риму, није се могла развити права самостална наука, па ни туђа, на прилику грчка, удесно накалемити; да је у свако доба, кад је ослабила свест народња, пошло за руком самовласницима, те су раширили своју силу и власт у свој необузданости својој;

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

да је сваки народ у хришћанском свету дужан свима силама радити на развиту искре божие, ума свога, јер је само овај учинио, те хришћанство решава данас судбу васцелога света; да ће се онај хришћански народ, који не треба из себе мрак и незнање, ове клете непријатеље највећем добру људском, светлости јеванђелској, знању и науци, огрешити пред Богом и изгубити велику милост његову, јер никогже љубити Богз, токмо сега, иже сз премъдростію пребыклетз. (прем. Сол.)

Ето каква је вредност у опште науке у роду људском, какве дивне плодове доноси развијена истином свест народња! Па нећемо ли се и дању и ноћу трудити, да прибављамо знања и науке, па да њене добротворне истине распростиремо у здоровој свести рода свога, у кругу браће, међу којом живимо?

Живот св. Јована Златоуста.

„Мене гоне, али не због богатства и не зато, што сам учинио неко преступљење. Кад би ово било, ја бих морао доћи у забуну: мене гоне, што вас љубим.“

Овако је говорио Златоуст својем стаду, народу цариградском, праштајући се с њим приликом првог свог изгнања. Збачен са катедре опадништвом и осуђен на изгнање слабоумним императором, с киме се титрачу час наложнице, час оне придворске жене, којима отворена бејаху царска врата у подне у поноћи, — Златоуст види, како се због њега буну цео цариградски свет. Метеж овај принуђава га, да се изнова и то свечано поврати на своју катедру. Но кад га по други пут почеше гонити, он се успротиви тој наредби говорећи: „Од самога Бога дата ми је црква и ова служба у цркви: само један Бог може ми је и одузети.“ Десет месеца одулире се он заповести императорској; десет месеца окружава га гомила народа и као стражар чува двор свога архипастира. На послетку драговољно, но крадом

од народа, предаје се он војницима, који су одређени били, да га узму и одведу из Цариграда. Ужасни нереди настају по његовом одласку. Пријатељи његови, који се зваху *Јованити*, траже спасења из места у место, а већина плаћа животом. Једни се противе и за дуже време не примају Арзација, последника Златоустова, отказују му своју послушност, па и сваки додир с њиме. Два императорска указа нужна бише, те да их приморају на то. А сам Златоуст, гоњен по пустињи понтиској и пресељаван из места у место, страда од нечовечног поступања с њим и од тешког умора. Но јунаштво његово не слаби, не оставља га ни за једно магновење. И у изгнању и при смрти он не беше без другова и пријатеља, но тако исто и без непријатеља.

Па откуда је то, да су једног и истог човека једни тако јако гонили и мрзели а други напротив срдачко љубили и бранили до саме смрти? Код развратног двора императорског, међу оноликим издајцима и удворицама — Епископима, Златоуст беше слободан представник самосталности и достојанства епископског, неустрашиви заштитник бедних и погажених. Човек строгих врлина, пламене душе, јаког и непоколебљивог карактера, морао је бити непријатељ поквареног двора и власти, чије пороке није штедео, а тако исто и духовенства, које је тако заузето за злоупотребљена изобличавао и исправљао. Но ради саучешћа свога према беднима и погаженима и ради осведочене топле љубави своје према њима он беше мио народу, мио стаду своме.

(Наставиће се.)

С л о в о . *)

**Еже аще что можеши вѣровати, вса
возможна верующемъ.**

(Марко 9—25.)

Човек по својој природи тежи к томе, да својим умом постигне све предмете, што постоје у овом свету и та тежња

*) Ово је говорено данас у београдској саборној цркви.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ума људског није остала без успеха. Силе и закони, који дејствују у овом видљивом свету, већ су више или мање постали познати човеку, и данас служе му као послушна оруђа. Престаде се човек плашити од страховитих појава природних, изучивши законе, по којима се они врше. Али човек не задовољава се само знањем закона и сила, које дејствују у овом видљивом свету, већ тежи, да проникне и у тајне света духовног. Жеља та покретала је многе мудраце како старог тако и новог света, да дознаду ту истину, која се наводи ван *простора и времена*. Но узалудна бејаху сва њихова умовања. Границе су постављене самим Богом, докле разум човечји може допирати, те да постизава предмете, који се налазе око њега. Ван тих граница ум људски престаје радити, и наступа вера, која припомаже уму, да постигне и оне истине, које он није кадар сопственим силама да дозна, као што и каже апостол: *кѣрок разумѣваемъ совершитиса кѣкомъ глаголомъ божіимъ ко еже отъ невлаемихъ видимыхъ быти.* (Євр. 11—3.)

Много је до данас било вера међу људма, али ниједна не бејаше права и истинита вера, не даваше човеку те обилате хране духовне за душу његову, не указиваше му достојна пута, којим треба да иде к моралном савршенству своме. Једина вера хришћанска као дело божијег промисла о људма и њиховим моралним потребама потпуно се одазвала на све нужде и потребе бедног рода људског. Она је својом високом наравственом науком показала и достојни пут, по коме човек треба да иде, ако жели савршенства. Истина је, да тај пут није окићен цвећем већ трњем, он није широк но узак, и ко хоће да буде прави хришћанин не само по имену, већ на самом делу, то јест да његов живот и вера буду у потпуној сугласности: тај мора у животу своме идући тим путем к савршенству своме претрпети многе тешке јаде и несреће, више пута може бити на томе путу и заплакаће се, па — ко зна — може свршити свој живот не на некој

постељи већ на крсту. Тежити за нечим божанственим, усавршавати себе у вери и наравсеном животу своје, човеку је неопходна борба како са самим собом, тако и са светом, што га окружава; јер сваки напредак, па био он друштвени или лични не може се обићи без борбе. Борба је неопходан услов сваком развоју: где нема ње, ту нема ни живота.

Но у животу све, што постоји на овом свету, како у природи неразумној, тако и у природи свесној, моралној, ми видимо неку постепеност у развоју. Ништа на овом свету не може бити од једанпут савршено, потпуно, но нужно је времена и добрих услова, те да се дође до онаког савршенства, докле је свакој ствари намењено. Па по овоме и вера да би у човеку напредовала, усавршила се, дата су овоме од Бога и нека благодатна средства, која му припомажу, да он напредује од мањег ступња на већи. Први и поглавити услов за његово у овом напредовање — јест условно веровање у оне истине, које се зову *бого-откровене*, јер те истине несу дело ума људског, већ истине дане људма Богом ради њиховог у животу руковођења и спасења. Но многе истине, које нам предаје божанствено откровење, разум наш није кадар да схвати. Али зар то, што ми не можемо разумом својим постићи, а служи нам као услов нашег у вери напредовања, зар ми то да не примамо? Нећемо ли у таком случају противоречити самима себи и својим поступцима? Зар и у обичном животу своје ми не слушамо радо оне људе, који се старају о нашем унапређењу, и не радимо ли онако, како нам налажу, видећи добре последице од тога? А колико смо више дужни безусловно слушати вољу Божију, с простим и искреним срцем веровати свему оном, што нам Бог налаже? Па зато Спаситељ и говори: *аще не обратитесь и будете яко дѣти не видете вѣ царствіе небесное.*

Но једино само веровање у оне истине, које човек не може да постигне својим умом, није још потпуно довољна за уна-

пређење човечије у вери, то јест да човек буде човеком. Кад би се ми искључиво предали само таквој вери, то савршенство њено у нама не би било потпуно. Вера хоће да ми и радимо на овом свету. Дакле потребно је сјединити веру са делима, па по овима можемо тек дознати, ко је прави хришћанин и како вера његова напредује. Да видимо дакле, шта захтева вера наша од нас да радимо.

Вера хришћанска хоће да човек испуњава у тачности главне заповести јеванђелске: „да љуби Бога и ближње своје,“ и то да ради не из каквог страха, што ће бити кажњен, ако то не чини, већ из љубави према своме Саздатељу, из увиђајности, да су та начела света и корисна за човека. Љубав хришћанска не треба да буде из какве му драго користи, она треба да је бескорисна, која хоће само срећу и напредак људи, која је готова на све жртве, само да не гледа јаде и несреће тешке сиротиње. Љубав хришћанина дужна је пригрлити к себи како оног, који се радује, тако и оног који тугује, како оног, који страда физички, тако и оног који страда морално, како доброг тако и злог, како друга тако и непријатеља свога. Душа, која истинито љуби, не чини разлике међу људма и не обраћа пажње на то, које он, да ли је хришћанин или друговерац; јер спасење сваког од ових мора му лежати на срцу као хришћанину. Такву љубав налаже нам Спаситељ да имамо према ближњима нашим. Но вера наша налажући нам, да љубимо Бога и ближње наше, а ближњи наш сваки је човек, побуђује нас још и к томе, да се трудимо о развиту Богом дарованих нам способности. Развијајући умне способности на основу науке хришћанске, и обогаћавајући се корисним знањем за богоугодан живот на земљи човек долази до свести, до сазнања високог позива свог. Уважавајући своју личност као образ и слику божију човек, који носи то име хришћанско на себи, дужан је уважавати тако исто и остале људе, који такође имају на себи образ и слику божију. С презрењем гледати на свога брата

вера хришћанска не допушта, а тако исто она не дозвољава човеку, да се понижава, да опада друга, да лажне речи износи, већ хоће да човек у својим осећањима, у својим мислима и поступцима буде племенит и слободан. Захтевајући то од човека, вера забрањује свако насиље, па ма оно било у каквом му драго облику. Тим она хоће да човек ради чисто у духу јеванђелских истина и непокварене савести своје.

Погледамо ли с друге стране на човека хришћанина у друштву, то њему у дужност свада ради истине свачије мњење саслушати, и над сваким мало озбиљски порасудити, поразмислити, да л' неће бити тако, као што људи говоре. Не обраћати пажње на мњења и убеђења других људи, а сматрати себе за најпаметнијег, то би изгледало као да хоће човек самовољства, а не истине, хоће да је паметнији и од самог Бога, а то је већ противно духу вере христове, која захтева од човека, да се смирава пред њеним вечним истинама. Вера хришћанска, одбацујући насиље према човеку, хоће да и поједини човек своја убеђења не навезује силом другима. Дакле вера наша хоће да у човеку развије свест о себи, о својој личности, да тако зна уважавати како себе тако и друге људе.

Дејствујући у духу моралне слободе на човека и развијајући у њему свест о својој личности вера хришћанска налаже човеку још и неке дужности према својој породици и држави, у којој живи. Човек хришћанин дужан је неговати децу своју у науци хришћанској, како би спремно у кругу домаћег живота свог врсне чланове отачбини својој, који ће у духу хришћанске слободе мислити, желити и радити онако, како ће бити корисно по земљу и народ. Васпитавајући у духу хришћанском млађе своје, уливајући у млађана срца њихова дух о љубави према себи, према владоцу земаљском, према народу, коме припадају као чланови, човек хришћанин може тврдо убеђен бити, да је извршио свету

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

дужност, коју му Бог налаже, да је спремио земљи својој достојне чланове, који ће унапредити и прославити земљу своју. Код сваког народа, у свакој земљи и држави, где вера цвета и напредује, где људи раде онако, како вера божанствена налаже, ту се поуздано може рећи, да ће тај народ бити сретан, да ће бити велики и славан.

И о српском народу можемо казати, да је тврд и постојан у вери, да је искрено предан њој, да је љуби. Србин оста веран прадедовској вери и тада, кад се налађаше у тешким и незгодним приликама, кад не имађаше где да потражи правде и правце, осим у светом храму своме, где је вечита правда и истина. Она снажаше, укрепљаваше малаксале прси његове, спремаше га на јуначку борбу против свега оног, што угрожаваше његовој светој вери, имену, језику, милој народности, те тако са помоћу ове и вечите правде њене један део српства извојева себи унутрашњу слободу и данас са слободним и веселим срцем слави и хвали Бога у својим светим храмовима. Па несу ли после свега овог истините речи христове: *кса козможна к крѣкшѣмѣ*.

Па кад тако лепо учи нас наша вера, открива нам такве истине, које ми сопвеним умом не можемо постићи, учи нас, какви треба да смо као људи према самима себи, према ближњима нашим, према друштву и држави, у којој живимо, онда, браћо, пригрлимо од свег срца лепу веру нашу па старајмо се, да радимо и поступамо тако, како нам она и света црква налажу; јер је она од толико векова и у сретним и несретним данима живота народа нашег сачувала нам нашу милу народност, крепила у њему малаксали дух његов у борби за правду и истину, за слободу и отачину. О дај Боже, да се и у напредак као и до сада чува у народу српском православна вера, да напредује, да се усавршава, и да вечито светли Србину из рода у род.

Н. Петровић.

Одговор „Неколицини Читатеља Пастира.“

Немило нам је, што смо принуђени одговарати и на такве ствари, које не заслужују никакве озбиљне пажње од свесног човека. Једино, што нас је побудило, да се латимо пера, те да одговоримо оној „неколицини,“ која се у 27. броју „Световида“ јавила са својим доста недотупавним разлозима против „Пастира,“ јесте то, што поштујемо јавно мњење по начелу, да је преко нужно, један другог да обавешћавамо; јер мислимо, да само таким начином нећемо дати један другом, да идемо лажним путем и да живимо у заблуди. Ми не знамо, ко је то „неколико читатеља.“ Но читајући онај чланак њихов у „Световиду“ по току мисли, по бетресничким некаквим силогизмима, који немају никаква смисла и правилности, по цитатима, што наводе из Псалтира, по неким терминима богословским: „јерес“ „догмат“ „веруј“, па на последку и сам тај предмет „философија и религија“ — све то нас наводи на мисли, да су то „неколико читатеља“ људи од духовног соја. Но најпосле нас се то не тиче, ма ко то био, ми ћемо да гледамо на саму ствар. И тако да приступимо к делу.

„Неколико читатеља“ коре лист „Пастир,“ да он проповеда „јерес,“ да даје већи значај философији него ли вери, и те назоре своје потврђују речма самог чланка у Пастиру, премда наопачким разумевањем. Ево шта се тамо од речи до речи говори: „Ми морамо да признамо са оцима цркве надмашност хришћанске религије над грчком философијом; но погрешили би, кад би усвојили, да је јеванђеље одређено, да сасвим замени собом свако философско мудровање и испитивање.“

„Неколико читатеља“ налазе у томе изразу *богохуљу* мисао, која иде на то, да се омаловажи важност јеванђеља, а да се да већи значај философији новој. Не показују ли они тим крајњу ограниченост ума свога? Каквом су лођиком

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дошли они до таквог изопаченог закључка, заиста би за нас врло интересантно било, да дознамо. Та из наведених речи јасно се види, да се даје већи значај хришћанској религији него ли философији, па било то грчкој или новој. Јер философија, има један извор — разум, но само су разни правци и полазне тачке, од којих философи полазе, те да дођу до истине. А да јеванђеље није одређено, да сасвим замени собом свако философско мудровање и испитивање, то се види из његовог божанственог опредељења према роду људском. Оно је заиста донело људма истине вечне, неизмењиве, запечаћене божанственом крвљу на крсту Голготском; ал' те истине несу стале на пут развиту ума људског, да он не сме мудровати и испитивати како самог себе тако и спољну природу. Природа је самим Богом стављена на расположење човеку и његовим способностима, да се њом користи, да је потчињава себи. Истине јеванђелске, очистивши грешну природу човекову, дале су нови полет духу његовом, да он трудећи се а небитанчећи с мутним и крвавим знојем својим усавршава себе, да проналази истине у области наука, које ће корисне бити за живот његов овде на земљи, да се подиже из силе у силу, из славе у славу, из савршенства у савршенство, као што и каже Спаситељ: вѣдите оубо кы совершени, икоже отецъ каши небесный совершениъ есть. (Мат. глав. 6—48). Дакле у име Бога, као апсолутног — безусловног савршенства, из љубави према њему, као према своме оцу небеском, човек, као усиновљено чедо божије, дужан је трудити се о развиту Богом дарованих му способности, усавршавати себе како умно тако и морално, па тим савршенством својим приближавати се оцу небеском. И заиста ми видимо, да људи просвећени и укрепљени духом јеванђелским с дана на дан проналазе истину за истином у области природних наука, којима се цело човештво користи, и које нико не може одрећи, да несу истине, окром онај, који је лишен искре божије у себи — ума. Та зар човек, који искре-

но верује у Исуса Христа и његову науку, оне истине, што су људи пронашли својим трудом и умом и показали на самој пракцици, да се човештво њима користи, зар он као хришћанин те истине да не признаје, да су истине, кад се оне не налазе у јеванђељу, него да их сматра као лаж?! Па да л' ће то бити право хришћанско гледиште на истине божанствене и истине људске? питамо ми то „неколико читатеља. Ми мислимо, да нећемо погрешити, ако кажемо, да јеванђелске истине, као вечне и неизмењиве, које не подлеже никаквом развитуку, стоје над истинама, које су људи својим умом пронашли; јер су оне с неба, вечне, а ове су производ самртних умова, које се непрестано усавршавају испитивањем. Па зато и Пастир „неіеретичествује,“ што је казао, да јеванђеље није одређено, да сасвим собом замени свако философско мудровање и испитивање. Јер је јеванђеље донело људма готове истине с неба, које су преко нужне биле њима за њихово спасење и руковођење у животу, а истине људске од велике су важности тиме, што помажу човеку, да он свој труд олакша, да своје материјално стање побољша, да савлада силе природне ради свога бољег живљења. Сад мислимо, да ће „неколицина“ разумети, шта је то јеванђеље и истине његове а шта су философска испитивања и мудровања, и да л' је јеванђеље одређено, да и ове последње замени или није.

На другом месту „неколико читатеља“ пребацује „Пастир,“ што је казао, да „философска испитивања и сазнавања свагда ће бити и остати својина изабраних умова, али религија — свега света мучно, никад.“ Из ових речи, јасних као сунце, они средством сметених силогизама изводе такав закључак, као да он хоће да каже, да „оно што философија пронађе за истину, то је права истина, а религија то је само веровање. На овакве бессмислице нема човек стрпљења ни да одговара. Тамо се јасно каже, да су „философска испитивања својина изабраних умова,“ који у самоћи

свог научног кабинета склапају целокупне системе свог знања, па наравна ствар да та философска испитивања и њихови системи никад не могу бити својина целог света, већ само појединих способних за то људи, а религија је за сваког човека, па био он философ или прост и неучеван човек. Чудновато нам се чини, како је „неколицина“ могла разумети у речима: „свега света“ оне људе, који траже већу истину, него што је у јеванђељу,“ кад се тамо врло просто каже „али религија — свега света мучно, никад,“ то јест да ти философски системи не могу бити религија целог света, већ својина само изабраних умова.

Да кажемо још неколико речи, па да завршимо свој одговор „неколицини.“ Из целог њиховог чланка, који смо прочитали у „Световиду,“ могли смо приметити, да се они страшно боје философије—Боже нам опрости, што ћемо рећи—као неког сатане. Та плашња њихова мора бити да произлази отуда, што они мисле, да ако се да превага философији над вером, — што ми то никад не можемо допустити — онда ова посљедња пропаде, па зато они једнако и пребацују „Пастиру“ што он говори, да „разум не треба да буде заустављен догматом“ у области својој. Но немојте се бојати! ви слабо разумете и веру а камоли философију и у каквом су одношају оне једна према другој. Да би ту вашу плашњу и неспокојство душевно утишали, ми ћемо вам навести у кратко мњење једног знаменитог оца цркве, по имену Климентa Александриског, како он мисли о философији и религији и њиховом одношају. „Божанствени промисао, који је откривао вољу своју Јудејима, — откривао је њу, и ако не таким начином, и незнабошцима. Философија не може бити производ зла, јер зло наводи човека на зло, а овамо философија учи људи поштенom животу, дакле она је дело преблагог Бога, који је једини извор сваког блага. Шта више она је саопштавана не најгорим већ најбољим људма грчким, који су способни били да руководе друге људе к правди и поштењу.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Јасно је дакле откуда она — философија — произлази. Покретац је њен сам божји промисао, који даје свакоме онолико, колико његова природа може схватити. Јудејима до доласка Спаситељева на земљу дан је био закон а незнабошцима философија. Но после доласка Спаситељева сви се призивају к оправдању средством учења вере христове, да саставе један народ правде тако, као што је један Бог обојих како Грка тако и варвара или боље рећи целог рода људског.... До доласка Спаситељева на земљу философија је нужна била Грцима ради правде, сада је она корисна за богопоштовање и побожност онима, који усвајају веру средством доказа.“¹⁾ Ето како мисли о философији и религији знаменити отац, кога наша црква особито поштује. Па зато немојте се уплетати у оне послове, о којима немате свестраног погледа и за који не досеже ваша памет.

На послетку молили би „неколицину“, да у напредак, ако изволе излазити на јавност са својим убеђењима и разлозима, да се јаве са зрелим и изгровитијим мислима, с разлозима следственијим, особито кад се говори о тако важним научним предметима, као што је религија и философија, а не тек булазнити којешта и подметати једном листу такве мисли, као да он хоће да распрострањава јеретичка мишљења по српској земљи, од чега, Боже, сачувај свакога Србина. А уреднику „Световида“ препоручујемо, да у напредак већма пази на изражаје у чланцима, које пушта у свој лист; јер тај одлази највише у кафане и механе, а у тима се свет скупља, па се може лако саблазнити, читајући о Богу оне изразе, које ми не можемо ни споменути.

Н. Петровић, поп.

Српска „Света Гора.“

(Наставак и крај.)

Ко добро узме на ум све ово, што смо казали мора човјека срце забољети, кад помисли, како се код нас кваре

¹⁾ Strom. VI 393 — 394.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

и упропашћују старине нашим неразумјевањем и незнањем. Какав драгоцен материјал гине и упропашћује се и шта ли још пропасти неће! Што је још највећа несрећа, то се не ради из злобе, него напротив из највеће ревности и побожности, па зато се тако ревносно и упропашћује. Тако су порушили Суводолски манастир, у коме је био старински молерај са врло знатнијем сликама за наше старинско одијело.¹⁾ Тако је изнакарађено Благовјештење, не знамо ко исквари Крушевачку цркву, неко опет Драчу, опет неко Враћевшницу, неко опет Жичу, неко Вољавчу, и т. д. Па још како се то немилице квари! И покрај свега, што смо казали, упропашћује се једна огромна морална снага за људе. Обарање суводолског манастира нико није хтио предузети, него се наша чиновничка глава, да докаже свијету, да обарати старинску задужбину не значи ништа! Доиста се такво поступање не може ни замислити, а камоли оправдати. Ено Смедеревци начинили ону грдосију — цркву готово без икаквог начина приличног богомољи, а ону дивну црквицу у брду, која је онако красно озидана онијем додацима изнакарадили. Вријеме би било, да једном престане тај вандализам — рушење немилице и безобзирце, који се и сувише одавно започео, што нам могу засведочити бедеми смедеревски, ради зидања којијех упропашћено је онолико старина, које се и сада виде узидане у бедеме. Хоће ли ко да гради задужбине? Ето му доста простора, па нека гради. Ми не знамо, како ко мисли о данашњој нашој архитектури црквеној, али што се нас тиче, чини нам се, да је боља она мала у брду Смедеревска црква, него ли све скупа ове нове цркве са тороњима.

Манастири српске Свете Горе већином су зидани у 16. стољећу и сви налик један на други. Њих су зидала брат-

¹⁾ Види „Пут ђака в. ш.“ стр. 106—107.

ства. Сви они у скупу са околином изгледају, као некаква дивна башта у пустољини. Они су очували шуме, а шума је очувана земљу у брдима. Да тога није било, ондје би вода, пошто би се исекла шума, спрала земљу, камењацама претрпала луке, те би сада били голи кршеви, гдје не би човјек могао приступити, него би се легле гује и акрени. Сада у брдима доста — брста, у лукама — траве, у Морави — рибе.

Немамо наміере, да опишемо свестрано значење манастира кабларско-овчарских. То ћемо учинити другом приликом, а сада само кажемо, да нам је доиста жао, па и духовницима је тако исто жао, што они не могу да буду народу српском од онакве користи, од какве су били њихови претходници. Али како ће? Треба ићи и по блату и по зими, по јаругама и думачама, те поити стоку; треба тутњити по нурјама и жедан и уморан — па ко може мислити онда, да користи своме народу онијем, чиме су њихови претходници? Манастир Сретење нема нурје и ми смо видјели у њему, у духовника Венедикта, такву библијотеку, какве ријетко ко има и у Биограду. Отац Филимон својијем знојем и трудбом оправдио је манастир Јовање. Да има ко да предузме у своје руке почетак, те да сједини браћу Свете Горе српске у једно: браћа би набавила и штампарију и учитеља за моловање и српска би Света Гора снабдјевала црквенијем књигама сво балканско полуострво а духовници Свете Горе српске временом би били молери, па би доиста и много боље живјели, и много више добра урадили, јер су ондје сви услови и за штампање књига и за школу молерску. Тако исто извори њихових доходака знатно би се умножили. Многи од њих врло су нам се много жалили, што не одговарају своме позиву, него се пребијају од немила до недрага, не знајући управо свога позива и не могући га остварити.

П. С. Срећковић.